

СТАНОВИЩЕ

за научните трудове на гл. ас. д-р Йоанна Илиева Бенчева,
единствен участник в конкурса за „доцент“ в област на висше образование
2.Хуманитарни науки, ПН 2.2. История и археология (Средновековна балканска история
– Стопанска история на Балканите X – XV век), обявен в ДВ бр. 55/ 28.06.2024 г.

от проф. д-р Ивайла Попова, СУ „Св. Климент Охридски“

- **Оценка за съответствие с минималните национални изисквания**

Процедурата и произтичащите от нея изисквания съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника на СУ са спазени, както е видно от представената документация. При запознаването ми с нейното съдържание не установих допуснати нарушения. Мога да подчертая, че **минималните национални изисквания за длъжността доцент са спазени.**

- **Образование**

Йоанна Бенчева завършва специалност *История* в СУ „Св. Кл. Охридски“ през 1995 г. със специализация в катедрата по „История на Византия и балканските народи“, с магистърска степен и тема на дипломната работа „*Собственост и население в района на Долна Струма по данни от Зографските практики кр. 13 – нач. на 14 в.*“. Тя има завършена втора специалност културология и е магистър по право на Софийския университет. През 2018 г. получава докторска степен с дисертация на тема „*Хранене и диетика във византийско-балканския свят X – XV век*“, която е публикувана като монография през 2019 г. от ИК „Гутенберг“ със заглавие *Трапезата във византийско-балканския свят X – XV век*. Преподавателската дейност на гл. ас. д-р Й. Бенчева започва още през 1996 г. като асистент, в периода 1999 – 2003 г. е старши асистент, а от 2019 г. до настоящия момент д-р Бенчева е главен асистент в Исторически факултет на СУ, катедра „История на Византия и балканските народи“, където успешно продължава своята преподавателска и научна дейност. Доктор Бенчева води редица задължителни (*Средновековна балканска история, История на Византия и средновековните Балкани*) и специализирани курсове в различни специалности на Историческия факултет.

- **Изследователска дейност, резултати и приноси**

В настоящия конкурс за доцент Йоанна Бенчева участва с монографиите „*Търговията с хранителни продукти в Далмация и Истрия (XIII – XV в.)*“, София, 2024, и „*Трапезата във византийско-балканския свят X – XV век*“, София, 2019, както и 15 статии, публикувани в научни реферирани списания и сборници.

С представения хабилитационен труд „*Търговията с хранителни продукти в Далмация и Истрия (XIII – XV в.)*“, публикуван в УИ „Св. Кл. Охридски“ се запознах в детайли и мога да посоча, че останах с отлични впечатления. Бих искала да подчертая, че трудът е посветен на въпрос, който досега не е бил предмет на целенасочено проучване у нас.

Монографията е в обем от 223 страници и включва въведение, три глави, заключение, речник на термините, библиография, карти и илюстрации.

Във **Въведението** доктор Бенчева формулира целта си на изследване – да се фокусира върху „*законодателна рамка на търговията с храни, най-ясно видима в градските статутите*“;

определя хронологичните рамки на изследването, 13 – 15 век; прави и кратък историографски преглед по темата.

Първата глава, озаглавена **Градовете – природна среда, развитие и статут** в няколко подглави разглежда в детайли *Природните условия в Истрия и Далмация, Градовете с тяхното местоположение, история и статут*, както и влиянието на Венеция и Унгария върху градските статуты. В първата част са очертани географските граници на изследване, разгледани са природните условия и географските дадености, които безспорно влияят върху човешката дейност и съответно върху търговията с хранителни продукти. Втората част на първа глава е посветена на градските статуты, като с право е отбелязано, че те са *израз на формирането се с десетилетия градско самоуправление, но показват и местните обичаи и закони. Те обхващат буквално всички аспекти от съществуването на населеното място* (с. 17). В монографията следва кратък обзор на градовете и тяхната история с акцент върху статутите им, като изложението следва географското разположение от север на юг – от Истрия към Далмация. Последната част анализира в детайли влиянието на Венеция и Унгария върху градовете по адриатическото крайбрежие на Балканите, като вярно се изтъкват и причините за техния интерес.

Втората глава на монографията носи заглавието **Търговията с хранителни продукти в градските статуты**. Тя също е с подглави, поделени според различните видове хранителни продукти. Анализират се данните в статутите за хляба и зърнените култури, месото, млякото и млечни продукти, рибата и морските дарове, пчелния мед, плодовете и зеленчуците, зехтинът и маслините, солта, подправките, виното. Специално внимание е обърнато на производството, улова, цената, търговията, мерките и теглилките, надзорът и контролът, данъците и таксите, правилата за продажба на съответния продукт, контрабандата и др. Изводът, до който авторката правилно достига, е, че градската икономика е силно протекционистична спрямо местните производители, а властите са загрижени за устойчивото развитие на града.

Третата глава на монографията е посветена на **Средата и хората**. Първата подглава проучва *Местата – площадът, пристанището, магазините, кръчмите, домът*. Тук детайлно са представени пространствените измерения на търговията в градската среда, проследени са и са анализирани местата, на които се търгува – градският площад, център на общуване и на търговия, също пристанището, магазините и тн. Втората подглава е озаглавена *Хората – изисквания към търговците и чиновниците, които контролират търговията* и проследява изискванията и нормите, с които трябва да съобразяват търговците, като за неспазването им, те носят наказателна и финансова отговорност. Най-подробна е регламентацията за дейността на кръчмарите. Виното, макар и важна част от диетата, води до опиянение и може да провокира бунтове и безредици. Интерес представлява частта, посветена на *Опаковките и тяхното значение*, като Й. Бенчева акцентира на важността на опаковките, тъй като те запазват вкусовите качества, улесняват транспортирането на продуктите, удължават годността им. Специален акцент е поставен върху *Мерките и теглилките*, като включително е обърнато внимание на фалшифицирането им.

Заклучението е последната част от монографията на Йоанна Бенчева, в което тя обобщава изводите достигнати в текста.

Изключително ценна е цялостната картина на търговията с храни в региона на Истрия и Далмация в периода 13 – 15 век, създадена от авторката въз основа на използваните градски статуты. На базата на посочените извори, д-р Бенчева прави дълбок разрез на търговията с храни на Балканите, като са отчетени особеностите, приликите и разликите както между отделните

градове, така и между отделните групи храни, а също и правдиво е отчетено влиянието на Венеция и Унгария върху тази търговия. Мога без притеснение да отбележа, че монографията като цяло има приносен характер.

Всичко посочено по-горе ми дава основание да изтъкна, че монографията е безспорен успех не само за доктор Йоанна Бенчева, но и за българските медиевистични и балканистични изследвания. Този труд може да се оцени като солидна основа за редица бъдещи проучвания върху проблемите на социалната и икономическата историята на Балканите, на ролята и значението на търговията на полуострова, включително и за контактите Изток – Запад в периода 13 – 15 в.

Ще си позволя да отбележа и няколко думи за останалите публикации на доктор Бенчева. Статиите, представени в конкурса за доцент, се характеризират с конкретно и задълбочено проучване на различни аспекти от търговията с храни (морската търговия на Атонските манастири, търговията със сирене на Балканите, улова и търговията с риба и др.) и допълват представените в хабилитационния труд изводи и заключения. Разгледани са и са анализирани и други социални и икономически теми от Балканското средновековие – старостта, пътуванията, използването на водата на Балканите, икономическото развитие в региона на Горна Струма 12 – 14 в., стопанството на Зографския манастир 13 – 14 в. и други.

Заключение

След запознаването ми с представените по конкурса материали и научни трудове и посочването на техните научни приноси, намирам за основателно да дам своя **положителен вот** за избора на **гл. ас. д-р Йоанна Бенчева** на академичната длъжност „**ДОЦЕНТ**“ в Исторически факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ по професионално направление 2.2. История и археология. Смятам, че напълно я заслужава.

25. 09.2024 г.

София

/проф. д-р Ивайла Попова/